

mr. sc. Željko Batarilo, prof.

Hrvatski svjetski kongres u Austriji

Član Ujedinjenih naroda

Schwindgasse 14/4 A-1040 Beč,

www.kroatischerweltkongress.com

NASTAVA HRVATSKOG KAO MATERINSKOG JEZIKA U AUSTRIJI

**Rezultati provedbe prve faze ankete u projektu
„Hrvatski je naš izbor“ –
nastava hrvatskog jezika
kao materinskog jezika unutar
austrijskog obrazovnog sustava**

Hrvatski je naš izbor
Kroatisch ist unsere Wahl

S a ž e t a k

Hrvatski svjetski kongres (HSK) je međunarodna, neprofitna, nevladina i nestranačka organizacija, koja za zadaću ima povezati sve Hrvate i Hrvatice, hrvatske Udruge i ustanove izvan Domovine i tako stvarati bolje uvjete i interese hrvatske domovine i hrvatskog izvandomovinstva. Ciljevi Hrvatskog svjetskog kongresa su unapređenje zajedništva među Hrvatima, ostvarenje njihovih težnji, osiguranje kontinuiteta i razvoja vjerskog, duhovnog, kulturnog, društvenog i športskog naslijeđa u Hrvata.

U tu svrhu Hrvatski svjetski kongres nastoji:

- ojačati veze Hrvata u svijetu s Hrvatskom, kao središnjom stvaralačkom snagom i ojačati solidarnost među hrvatskim zajednicama u svijetu;
- osigurati prava, položaj i interese Hrvata i hrvatskih zajednica i obraniti ih tamo gdje su zanijekani, narušeni ili ugroženi;
- podupirati i pomagati stvaralački razvoj hrvatskog društvenog, vjerskog, kulturnog i športskog života u cijelom svijetu;
- uskladjivati nastojanja hrvatskih zajednica i udruga glede rješavanja političkih, gospodarskih, društvenih, vjerskih i kulturnih pitanja Hrvata;
- zastupati i djelovati u ime zajednica i udruga članica Hrvatskog svjetskog kongresa ispred vladinih, unutarvladinih i drugih stranih i domovinskih ustanova glede pitanja koja se tiču Hrvata u cjelini;
- Hrvatski svjetski kongres nastoji surađivati sa svim narodima na osnovi univerzalnih ideala demokracije, mira, slobode i pravde.

Osnovan je početkom srpnja 1993. godine. Svjetsko sjedište mu je u New Yorku. U lipnju 1998. godine primljen je u Ujedinjene narode, kao nevladina međunarodna organizacija s konzultativnim statusom.

Hrvatski svjetski kongres djeluje u 30 zemalja, među kojima u Argentini, Australiji, Austriji, Belgiji, Brazilu, Crnoj Gori, Čileu, Danskoj, Francuskoj, Italiji, JAR-u, Kanadi, Lihtenštajnu, Mađarskoj, Makedoniji, Nizozemskoj, Norveškoj, Novom Zelandu, Njemačkoj, Peruu, Rumunjskoj, SAD-u, Slovačkoj, Srbiji, Crnoj Gori, Sloveniji, Švedskoj, Švicarskoj, Urugvaju i Velikoj Britaniji.

Od studenoga 2010. godine, Hrvatski svjetski kongres djeluje i u Austriji. Od samog osnutka, temeljem Statuta i programskih smjernica, HSK-a u Austriji se zalaže za poboljšanje položaja hrvatskog jezika u Austriji. U tom su smislu načinjeni značajni pomaci, a početkom 2011. godine osmišljen je projekt pod nazivom *Hrvatski je naš izbor*. Iako postoje zakonske pretpostavke, austrijske obrazovne vlasti inzistiraju da se nastava izvodi u heterogenom nacionalnom sastavu i nude neprihvatljive jezične inačice poput tzv. BKS jezika (Bosnisch-Kroatisch-Serbisch). Zbog toga se još uvijek mora uporno uvjeravati osobe u nadležnim prosvjetnim institucijama kako je hrvatski jezik samosvojan te da djeca hrvatskog podrijetla imaju pravo na nastavu hrvatskoga jezika.

Kongres je u svojim nastojanjima aktivnosti usmjeravao isključivo o nastavi hrvatskog jezika kao dijela nastave materinskog jezika, a unutar austrijskog obrazovnog sustava. Tek se katkada spominju drugi oblici izvedbe nastave hrvatskog jezika poput tzv. konzularnog tipa nastave u Austriji o kojoj u potpunosti skrbi Republika Hrvatska, dvojezične nastave, hrvatskom kao drugom stranom jeziku i sl., a sve kako bi se nastava hrvatskog jezika kao materinskog ili prvog jezika stavila u globalni odnos ukupne ponude nastave hrvatskog jezika u Austriji, neovisno na kojoj razini i gdje se i kako on predaje kao nastavni predmet.

Počesto ta raznolikost zbunjuje roditelje hrvatskog podrijetla u Austriji jer su mnogi i ovaj projekt drugačije shvatili mislivši kako se njime zalažemo da se nastavni predmeti u školi predaju na

hrvatskom jeziku. Dakako, ovaj projekt nema tu zadaću, već je on temeljen na potpuno drugoj osnovi, a spomenuta mogućnost dvojezičnosti moguća je tamo gdje Hrvati imaju status manjine.

U svakom slučaju, bit će u budućnosti potrebe značajno raditi na općoj informiranosti Hrvata u Austriji po ovoj temi. U provedbi projekta nailazimo doista na veliku neinformiranost Hrvata u Austriji u ostvarenju njihovih temeljnih, zajamčenih prava glede izobrazbe njihove djece i mogućnostima pohađanja nastave materinskog jezika i kulture. Mnogi su čak po prvi put čuli kako ova mogućnost formalno postoji. Razlozi su njihove slabe informiranosti mnogostruki. Činjenica je kako škole ipak u pripremi za novu školsku godinu, nude obrasce, ankete, kojima žele uvidjeti postoji li zanimanje za ovakvom nastavom. Ipak, čini nam se, ne umanjujući roditeljsku odgovornost ili pak studljivu ponudu s austrijske strane, kako je pravi razlog neinformiranosti ustvari svojevrsan bojkot roditelja hrvatskog podrijetla u Austriji koji su i te kako svjesni činjenice kako im se nudi nešto što nije dio njihova identiteta i ono što bi oni objeručke trebali prihvatiti.

Kada se ovoj slaboj informiranosti pa i neprihvatanju činjenice o postojanju nepostojećeg BKS jezika, pridoda i opća percepcija roditelja kako je u Austriji prevažno znanje njemačkog jezika, onda su jasne sve otegotne okolnosti s kojima valja voditi računa u provedbi projekta *Hrvatski je naš izbor*. Srećom, u Austriji sva stručna literatura pa i naputci institucija koji skrbe o nastavi ili o integraciji, napuštaju prastari model značaja jezika države primateljice, a okreću se stručnim postavkama kako je prvi jezik od presudne važnosti za učenje svih drugih jezika pa i općeg uspjeha i cjelokupnog sazrijevanja. Na žalost, prijašnja, a kod nadobudnih pojedinaca i sadašnja praksa, kako je znanje njemačkog jezika neophodno na štetu prvoga jezika, učinila je predrasude koje se značajno osjete kod Hrvata u Austriji. Počesto se kod roditelja čuje kako njihova djeca ionako znaju hrvatski jezik pa onda niti nemaju potrebe učiti ga. Međutim, praksa pokazuje upravo suprotno. Kada tomu pridodamo kako nastavom materinskog jezika nije obuhvaćen samo jezik već sve ono što čini temelj hrvatskog identiteta, onda možemo biti svjesni značaja nastave materinskog jezika i kako će trebati puno više raditi na edukaciji.

U negativne okvire izvedbe projekta svakako treba uvrstiti i opravdano nepovjerenje roditelja jer se relativno često radi nešto slično, a da pravih rezultata i pozitivnih pomaka uopće nema. Od hrvatske samostalnosti bilo je doista u Austriji nekoliko sličnih akcija. HSK-a u Austriji kao voditelj ovog projekta nimalo ne umanjuje važnost, zalaganje pojedinaca i hrvatskih udruga i njihovih prijašnjih nastojanja. Ona su svakako hvalevrijedna i iz njih treba izvući sve pozitivne osobine, a sve negativne pokušati sada ispraviti i opetovano ih ne činiti. Iz tih pokušaja treba izvući pouke. Svi ti pokušaji pokazuju kontinuitet nezadovoljstva Hrvata u Austriji koji evo traje već više od dva desetljeća i ostavljaju gorak okus u ustima pa je krajnje vrijeme nešto učiniti. Držimo kako *Hrvatski je naš izbor* neće i ne smije biti još samo jedan pokušaj. Nema nikakve sumnje kako su prijašnje aktivnosti bile u krajnje nepogodno vrijeme, a kako je sada ipak situacija za rješavanje položaja hrvatskog jezika u Austriji, barem u pitanju materinskog jezika, daleko povoljnija. Neskromno si umišljamo kako HSK-a u Austriji uz mnogostruku potporu svih značajnih čimbenika, može iznjedrati pozitivan rezultat. Svjesni činjenice kako ćemo teško moći svi zajedno promijeniti nešto u kratkom vremenu, ono što nije napravljeno u proteklih dvadeset godina, ne umanjuje našu odgovornost i stavljanje svih svojih potencijala. Za to će nam biti potrebna puno veća udruženost svih značajnih institucija u Austriji i u Hrvatskoj. Nije za ovakav položaj hrvatskog jezika u Austriji odgovorna samo austrijska strana. Nipošto. Valja biti samokritičan i u pozitivnom ozračju i vremenu koje nadolazi, učiniti značajne napore u prevladavanju ovoga gorućega problema. Koliko god hrvatske udruge, pojedinci i sl, žarko žele i daju sve svoje darovitosti i znanje, vršili istraživanja, provodili ankete, studije i sl., pitanje položaja hrvatskog jezika u Austriji ostaje ipak samo političko pitanje.

Usprkos svim ovim negativnim okolnostima u provedbi projekta, njegovom prvom fazom možemo biti jako zadovoljni. Preko 2000 potpisa u samo jedno dopodne skupljeni ispred crkava, sjedišta Hrvatskih katoličkih misija, budi u nama vjeru i daje samopouzdanje da smo na odličnom putu. To nisu peticije i puki potpisi, već je to vrlo konkretan dokument s imenom i prezimenom potencijalnog polaznika. Jasno, anketa i dalje ostaje samo anketa i ona nikoga ne obvezuje, ali smatramo da način i ozbiljnost njezine pripreme pa i rezultati mogu biti odlično polazište za sve druge vrste aktivnosti. Tko se u Austriji može oglušiti na nezadovoljstvo Hrvata kao primjera odlične integracije i suživota u Austriji, kada oni s nekoliko tisuća potpisa očituju svoje konkretno

nezadovoljstvo i nude rješenja? Raduje nas taj žar i ljubav roditelja, Hrvata u Austriji, za hrvatskom rječju, za domovinom, našim običajima i tradiciji, za tim nepresušnim izvorom. Uostalom nikada to kod Hrvata u izvandomovinstvu nije niti bilo upitno.

Veseli nas i tzv. politička platforma. Iako počesto ne razumijemo načine kako ona djeluje i treba djelovati, ohrabruju jasni stavovi Republike Hrvatske koja nedvojbeno i vrlo precizno artikulira nezadovoljstvo postojećim stanjem. Zahvaljujemo Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Republici Austriji te Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, što prepoznaju nastojanja HSK-a u Austriji i njegovu ulogu i zadaće u poboljšavanju položaja hrvatskog jezika u Austriji.

Potpora je to prevažna, koja nam daje poticaj daljnjem radu jer je doživljavamo svojevrsnim legitimitetom, priznavanjem našega rada. Hrvatski svjetski kongres hrabri odlučnost uvaženoga veleposlanika Gordana Bakote te konzula Branimira Lončara koji koriste svaku i najmanju prigodu ne bi li ukazali mjerodavnima na ove poteškoće kako bi problem položaja hrvatskog jezika u Austriji riješili na korist Hrvata u Austriji. Neprijeporno, vjetar je to u leđa i u ovom projektu, jer samo u takvoj, partnerskoj, obostranoj aktivnosti, svatko sa svoje pozicije, jamačno možemo polučiti zadovoljavajući ishod. Kongres kao udruga građana često ne može dovinuti načinima diplomatskog ili političkog djelovanja pa katkada imamo osjećaj kako ne ide sve očekivanom brzinom i sl. Jedno je sigurno: u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Republici Austriji te Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske imamo pravoga, istinskoga pomagača koji čine značajne napore koje nas vode istome cilju.

Doduše, u konkretnom projektu, postoje zapreke formalne naravi kako bi se ove uvažene institucije uključile, ali na načelnoj razini, kao dio nastojanja rada Kongresa u temama koje se tiču hrvatskog jezika u Austriji, potpora je vidljiva.

Odlična suradnja uspostavljena je poglavito s Milanom Bošnjakom iz Uprave za odgoj i obrazovanje Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske te s Ljubicom Tadić, povjerenicom Republike Hrvatske za suradnju u obrazovanju u Republici Austriji, koji isto tako čine ogromne napore u svome radu. Kada tomu prododamo odličnu suradnju s Hrvatskim katoličkim misijama, gradišćanskim Hrvatima, mnogobrojnim hrvatskim udrugama, zajednicama, društvima i sl., mislimo da smo na pravomu putu u provedbi projekta.

Nipošto u projektu nismo zanemarili stručni dio javnosti. Oni sudjeluju, bili su i bit će značajan oslonac. Potrebno je još više koristiti u daljnjim fazama projekta upravo te potencijale kao i one unutar velikog broja udruga do kojih nismo doprijeli. Tu će svakako trebati doći do značajnijih pomaka jer je ostalo puno prostora napretku suradnje.

Projektom je obuhvaćena cijela Austrija odnosno sve savezne pokrajine osim Gradišća pa se tamo hrvatski jezik predaje po drugoj osnovi, u vidu dvojezičnosti jer tamo gradišćanski Hrvati imaju status manjine.

Projekt je podijeljen u nekoliko faza. Prva je faza izravno anketiranje roditelja djece školske dobi hrvatskog podrijetla ispred crkava, sjedišta Hrvatskih katoličkih misija. Ovdje su upravo predloženi rezultati ankete te prve faze.

Taj dio trajao je mjesec dana, a njime su obuhvaćene sve Misije, a obrađeni su svi rezultati osim Misije u Vorarlbergu. Prvoj fazi prethodila je priprema ankete na terenu, posjet voditeljima Misija te priprema anketara. Drugi dio izvedbe projekta odnosi se na animiranje mnogobrojnih hrvatskih udruga u Austrije koje bi onda projekt trebale predstaviti svojem članstvu. U trećoj fazi, još bi jednom ponovili anketiranje ispred crkava kao realno najvećega okupljališta Hrvata. Time bi iscrpili mogućnosti informiranja i značaja projekta *Hrvatski je naš izbor* te nakon toga prikupili i obradili rezultate, tiskali elaborat na hrvatskom, njemačkom i engleskom jeziku te pripremili digitalno izdanje rezultata odnosno DVD kao prilog elaboratu. Završetak svih faza projekta predviđen je do kraja 2013. godine.

U Austriji je više od 40% djece kojima materinski jezik nije njemački. Primjerice, samo u Beču ima više od 90 tisuća učenika kojima njemački nije materinski jezik.

Hrvata je u Austriji oko 160 000, od toga u Beču gotovo 40 000. Nastava hrvatskoga jezika izvodi se na različite načine. Još devedesetih godina nastale su Hrvatske dopunske škole. To je mjesto gdje se sustavno uči hrvatski jezik, kultura i povijest, a u potpunoj je nadležnosti Ministarstva znanosti obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

Drugi vid provedbe nastave hrvatskoga jezika je u tzv. integriranoj nastavi, dakle kao dio obrazovnog sustava Republike Austrije. U praksi, na žalost, nije u potpunosti zaživio, poglavito ne na zadovoljstvo roditelja djece hrvatskoga podrijetla.

Cilj projekta pod nazivom *Hrvatski je naš izbor* odnosno provedbom ankete pokazati postoji li zanimanje roditelja hrvatskoga podrijetla za nastavu isključivo hrvatskoga jezika kao dijela obrazovnog sustava. Već su rezultati prve faze ankete pokazatelj velikog zanimanja roditelja pa smo uvjerenja kako je broj upisnika značajan obol na koje se obrazovne vlasti ne bi trebale oglušiti.

Postoji i spremnost temeljem mnogobrojnih ugovora dvaju zemalja te sporazumima o suradnji, u kojima austrijska strana priopćava da je u nastavi materinskoga jezika, a ovisno o broju prijava i o mogućnostima mjesta u kojem se nalazi škola, moguće provesti jezično-etnički homogenu skupnu nastavu hrvatskog jezika i kulture.

Anketa upravo dokazuje kako postoji jako veliki interes.

Hrvatski svjetski kongres u Austriji kao voditelj ovog projekta ne misli na bilo koji način ugrožavati postojeće, ustaljene provedbe nastave tzv. BKS jezika, dopunske ili nekih drugih oblika izvođenja nastave. Očitujemo spremnost i razumjevanje da se roditelji izjasne i za takvu vrst provedbe zbog određenih razloga (tzv. mješanih brakova i sl. kod tzv. BKS nastave), ali da to ne umanjuje mogućnost odabira onih roditelja koji žele da njihova djeca pohađaju isključivo nastavu hrvatskoga jezika. Hrvatska je pred pragom ulaska u Europsku uniju završila pregovore, a jedno od pregovaračkih poglavlja odnosilo se i na hrvatski jezik kojim se utvrdilo da je on 24. službeni jezik Unije, a time nam je još više nejasan ukorijenjen stav i inzistiranje austrijskih obrazovnih vlasti na nigdje neprizatom i nigdje službenom, tzv. BKS jeziku. Niti u matičnim zemljama ovaj "jezik" nije priznat.

Prema austrijskom obrazovnom sustavu, odnosno u austrijskim školama, postoji mogućnost za učenike kojima njemački jezik nije materinski jezik ili za djecu koja se u okviru obitelji odgajaju dvojezično, pohađati nastavu materinskog jezika dva do četiri sata tjedno.

Učenici mogu pohađati nastavu u vidu neobvezujuće vježbe (unverbindliche Übung):

- u osnovnoj školi do 4. razreda (Volksschule – 1. do 4. školski stupanj)
- u specijalnoj školi za djecu s posebnim potrebama (Sonderschule – 1. do 5. stupnja)

U vidu neobvezujuće vježbe (unverbindliche Übung) ili u vidu izbornog predmeta (Freigegegenstand):

- u osnovnoj školi iznad 5. razreda (Hauptschule – 5. do 8. školski stupanj)
- u višim razredima osnovne škole iznad 4. razreda (Volksschuloberstufe) – 5. do 8. školski stupanj
- u specijalnoj školi za djecu s posebnim potrebama (Sonderschule – 6. do 8. stupanj)
- u politehničkoj školi (Polytechnische Schule – 9. školski stupanj)

U vidu neobvezujuće vježbe (unverbindliche Übung) ili u vidu izbornog predmeta (Freigegegenstand) u okviru školske autonomije:

- u općeobrazovanim srednjim školama (allgemein bildende höhere Schulen)
- u srednjim školama učenika u privredi (berufsbildende mittlere Schulen), primjerice u trgovačkim školama (Handelsschulen)
- u srednjim stručnim školama (berufsbildene höhere Schulen), primjerice na trgovačkoj akademiji (Handelsakademien)

Neobvezujuća vježba (unverbindliche Übung) sudjelovanja u nastavi unosi se bez ocjena u svjedodžbu na kraju školske godine, odnosno kod vanrednih učenika u potvrdu o pohađanju škole. Izborni predmet sudjelovanja u nastavi (Freigegegenstand) unosi se ocjenom u svjedodžbu na kraju školske godine, odnosno kod vanrednih učenika u potvrdu o pohađanju škole.

Oblicu organizacije nastave su:

- 1) paralelno uz nastavu: učenici se okupljaju u skupine za nastavu na materinskom jeziku za vrijeme redovite nastave
- 2) integrirano: nastavnik nastave materinskog jezika radi zajednički s razrednim ili stručnim nastavnikom
- 3) dodatno uz nastavu: u slučaju da nema dovoljno prijavljenih, mogu se učenici iz različitih razreda ili škola okupljati na jednom zajedničkom predavanju.

U Austriji je više od 40% djece kojima materinski jezik nije njemački. Primjerice, samo u Beču ima više od 90 tisuća učenika kojima njemački nije materinski jezik.

Nastava hrvatskoga jezika izvodi se na različite načine. Još devedesetih godina nastale su Hrvatske dopunske škole. To je mjesto gdje se sustavno uči hrvatski jezik, kultura i povijest, a u potpunosti je nadležnosti Ministarstva znanosti obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

Drugi vid provedbe nastave hrvatskoga jezika je u tzv. integriranoj nastavi, dakle kao dio obrazovnog sustava Republike Austrije. U praksi, na žalost, nije u potpunosti zaživio, poglavito ne na zadovoljstvo roditelja djece hrvatskoga podrijetla.

Anketni upitnik je oblika A-4 formata u boji, s lijeve strane ilustriran, a s desne se nalaze pitanja i mjesto za popunu obrasca. U podnožju upitnika, mjesto je u kojem stoji obrazloženje ankete. Upitnik je tiskan u nakladi od 10 000 primjeraka. Upitnik odnosno projekt ima i vlastiti znak: kvadrat koji u desnom uglu ima prepoznatljivu „hrvatsku kocku“ te crvenu kvačicu, a ispod znaka je tekst: „Hrvatski je naš izbor“ (crveno), odnosno na njemačkom: „Kroatisch ist unsere Wahl“ (plavo). Osim znaka projekta, u središnjici je i znak, logotip Hrvatskog svjetskog kongresa.

U podnožju anketnog upitnika stoji kako anketu provodi i odgovora: Hrvatski svjetski kongres u Austriji, član Ujedinjenih naroda. Na istom su mjestu istaknute i adrese mrežne stranice Hrvatskog svjetskog kongresa – www.crowc.org, odnosno adresa mrežne stranice Hrvatskog svjetskog kongresa u Austriji – www.kroatischerweltkongress.com.

Tiskanju upitnika prethodile su opsežne pripreme kako bi upitnik zadovoljavao sve potrebne stručne karakteristike. Voditelj projekta s članovima IO-a HSK-a u Austriji održali su nekoliko sastanaka s predstavnicima udruga, nastavnica te zainteresiranim pojedincima u projektu. Nakon što su usaglašena stajališta, prišlo se izradi ankete. Ponajviše vremena utrošeno je na tekst obrazloženja ankete s obzirom da je prevladalo mišljenje kako isti ne treba biti predugačak i u njemu jezgovito trebaju biti sadržani svi osnovni elementi.

U metodološkom pristupu projektu, Hrvatski svjetski kongres u Austriji svjestan je opravdane činjenice kako se ovako opsežan projekt ne može, a niti treba, raditi samostalno, već je potrebno uključiti što već broj hrvatskih udruga, društava, zajednica, klubova i sl., koje djeluju u Austriji. Poglavitito je bilo značajno surađivati s resornim Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske te s Veleposlanstvom Republike Hrvatske u Republici Austriji. Dakako, Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Republici Austriji, a i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske nisu izravno sudjelovali niti sudjeluju u ovom projektu jer je to protivno temeljnim principima njihova djelovanja. No, vrlo su jasni njihovi stavovi u pitanju samostojnosti hrvatskoga jezika i njegova položaja te neprihvatanje činjenice postojanja tzv. BKS jezika.

Bilo je u pripremi projekta i ideja za peticijom, a ne klasičnom anketom. Odlučeno je kako je anketa puno bolja i jezgrovitija pa i puno stručnija opcija jer se iz nje može vidjeti puno konkretnih pokazatelja, dok iz peticije to ne bi bilo moguće.

Roditeljima je u anketi postavljeno svega dva pitanja:

1. Je li Vaše dijete na bilo koji način pohađalo nastavu hrvatskog jezika u Austriji?
2. Želite li da Vaše dijete pohađa isključivo nastavu hrvatskog jezika (ne tzv. BKS nastavu; Bosnisch-Kroatisch-Serbisch) u okviru austrijskog obrazovnog sustava?

Iako se pitanja čine krajnje jednostavna, anketari su imali poteškoća, posebice s prvim pitanjem. Mnogi roditelji pozorno ne čitajući, zaokruživali su „da“ misleći da je prvo pitanje upravo ono ključno i daje potvrdu njihova pozitivnog stava. Tek kada su anketari upozoreni da objasne roditeljima kako se prvo pitanje odnosi na prošlo vrijeme, a čijim odgovorom želimo vidjeti koliko je djece hrvatskog podrijetla uopće u bilo kakvom sustavu nastave hrvatskog jezika u Austriji, dobili smo puno objektivnije pokazatelje. Druga poteškoća kod anketiranja ili bolje rečeno – mala nespretnost, pojavila se kod ispunjavanja osobnih podataka. Mnogima je bilo nejasno kod upita za razred djeteta; mislili se ovdje na razred po hrvatskomu školskom standardu ili pak po austrijskom. Dovinuli smo jednostavnom rješenju kako će ta dvojba biti lako prevladana jer se u sljedećem pitanju traži od roditelja upis godine rođenja djeteta pa je vrlo jasno ili je statistička pogreška vrlo mala, kada vežemo određeno godište s pojedinim razrednim odjelom. Na žalost, sljedeća stavka, u kojoj se traži mjesto pohađanja škole, kod mnogih roditelja koji su samostalno ispunjavali anketu bez uputa anketara, imamo počesto rezultat upisa mjesta rođenja. U posljednjem upisu tražili smo od roditelja upis nadnevnika ispunjanja ankete i potpis.

S Veleposlanstvom Republike Hrvatske u Republici Austriji te s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, ostvarena odlična suradnja koja je posebno razvidna u zajedničkom djelovanju s povjerenicom Republike Hrvatske za suradnju u obrazovanju u Republici Austriji koja ima zadaću, temeljem Programa suradnje u području kulture i obrazovanja za 2010.-2012. godinu, sukladno čl. 13. Odjeljku 1. Ugovora između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Austrije o suradnji na području kulture i obrazovanja, poticati suradnju hrvatskih osnovnih i srednjih škola s austrijskim školama te suradnju sustava hrvatske nastave u inozemstvu s nastavom za učenike hrvatskog podrijetla integriranom u austrijski obrazovni sustav.

Povjerenica isto tako ne sudjeluje u anketi temeljem propisanih zakonskih ovlasti, ali promiče stavove Ministarstva. Na terenu su, obilazeći često zajedno mjesta gdje žive osobe hrvatskoga podrijetla, voditelj projekta i povjerenica, svatko sa svoje strane, djelovali u osnaživanju položaja hrvatskoga jezika u Austriji. Voditelj projekta je izričito govorio o anketi, dok je povjerenica isticala dostignuća i planove MZOS-a u nastavi hrvatskog jezika u inozemstvo te stručno elaborirala pedagoške standarde o potrebi učenja materinskog jezika kao osnovnog preduvjeta za poznavanje svih drugih jezika, ali i za savladavanje svih drugih nastavnih predmeta.

Ponosni smo i na odličnu suradnju s Hrvatskim katoličkim misijama u Austriji. S voditeljima Misija ostvaren je odličan kontakt i nemjerljiv je njihov obol u ovome projektu. Crkva je uvijek bila i ostat će trajna njegovateljica očuvanja hrvatskog identiteta. U Austriji za to imamo pravu potvrdu koja se očitovala i u ovoj akciji. Koliko je samo Crkva u svijetu učinila u njegovanju hrvatskog jezika i počesto bila njegov jedini čuvar.

Voditelj projekta obišao je gotova sva sjedišta Hrvatskih katoličkih misija u Austriji i upoznao predstavnike udruga s ovim projektom. Svećenici, voditelji Misija, i ovom su prigodom žarko djelovali i animirali županjene o potrebi učenja materinskog jezika. Ne treba zaboraviti, da se i u Austriji, između drugih modaliteta, hrvatski jezik uči i u okrilju HKM-a i sl.

Univerzalnost Hrvatskog svjetskog kongresa je značajna prednost jer iskustva koja ima u radu u više od trideset zemalja svijeta, bila su nam značajno izvorište u osmišljavanju i unapređivanju ovoga projekta. Tako smo upravo preko globalnog Kongresa, imali mogućnost izmijeniti iskustva s poteškoćama hrvatskog jezika koji je, na žalost, vidljiv u mnogim zemljama. Od prevažnog značenja bila su nam iskustva HSK-a u Njemačkoj kao i u drugim nacionalnim Kongresima jer je problematika vrlo slična ovoj austrijskoj. Po mnogo čemu, obrazac pravilnoga rada glede hrvatskog jezika u Njemačkoj, mogao bi se prenijeti i na Austriju. Posebice treba istaknuti kako je globalni Kongres s istančanom pozornosti pratio i prati ovaj projekt HSK-a u Austriji te nas svojim savjetima značajno obogaćuje, a kada se tomu doda i financijska potpora koja se prvenstveno ogledala u pomoći reklamnog sadržaja (tiskanje majica, novinske akreditacije) od HSK-a u Njemačkoj, zadovoljstvo je još veće.

Hrvatski svjetski kongres u Austriji od samoga početka ima odličnu suradnju s gradišćanskim Hrvatima. Tako Kongres ima sjedištu u prostorijama Hrvatskog centra. Kongres neprestance ističe

odličnu organiziranost gradišćanskih Hrvata i način njihova djelovanja kao ogledni primjerak svim drugim hrvatskim organizacijama u Austriji. Doista, oni nam u mnogo čemu imaju biti uzor jer su kao zajednica već gotovo pet stoljeća odlično integriteni u austrijska svekolika djelovanja, a opet brižnu i gorljivo njegujući temeljne odrednice hrvatskog identiteta kao što su jezik i sl. Isprepletena zajednička nastojanja Kongresa i Centra, pokazala su se i u ovome projektu. Centar, iako nema obvezu, pritekao je maksimalno u pomoć i pokazao se temeljnim osloncem Kongresu u provedbi ovoga značajnog projekta, u logičkoj potpori ali i u vrijednim financijskim sredstvima.

Odlična suradnja, kao što je već napomenuto, ostvarena je s mnogobrojnim hrvatskim udrugama koje djeluju u Austriji, poglavito s Austrijsko-hrvatskom zajednicom za kulturu i šport koja okuplja nekoliko desetaka hrvatskih društava i najbrojnija je zajednica u Austriji te među brojnim hrvatskim zajednicama u svijetu. Obol je Zajednice posebno značajan u financiranju projekta u njegovom začetku odnosno kod financiranja tiskanja plakata projekta te anketnih listića.

U pripremi projekta održani su mnogobrojni sastanci od kojih ovdje izdvajamo samo nekoliko formalnih:

- 1. listopada 2011., Beč, Hrvatski centar
- 16. siječnja 2012., Beč, Veleposlanstvo RH-a
- 27. siječnja 2012., Beč, Hrvatski povijesni institut – Hrvatski kolegij
- 17. ožujka 2012., Beč, Hrvatski povijesni institut – Hrvatski kolegij
- 24. ožujka 2012., Innsbruck, HKM-a
- 6. svibanj 2012., Kufstein, HKM-a
- 17. svibnja 2012., Klagenfurt, HKM-a
- 19. svibnja 2012., Tulln
- 26. svibnja, Innsbruck
- 28. svibnja 2012., Linz
- 3. lipnja 2012. Tulln
- 4. lipnja 2012., St. Pölten, HKM-a
- 12. lipnja 2012., Tulln
- 13. lipnja 2012. Beč, Hrvatski povijesni institut – Hrvatski kolegij

Prva faza anketiranja započela je 26. svibnja u Innsbrucku, a anketa je također toga dana provedena i u Hallu i Jenbachu. Anketa je dalje provedena u Salzburgu, Linzu, Beču, Klagenfurtu, St. Pöltenu te Tullnu pa smo do kraja lipnja već imali poznate rezultate.

Odgovori na anketu, voditelji anketiranja u pojedinim saveznim pokrajinama, dostavljali su voditelju projekta preporučenom pošiljkom. Voditelj projekta i ostali članovi IO-a HSK-a aktivno su sudjelovali u anketiranju. Hrvatski svjetski kongres u Austriji je prepustio inicijativu lokalnim zajednicama jer one najbolje poznaju sve mogućnosti. Ova se praksa pokazala odličnom jer uvaženi pojedinci i dokazane udruge najbolje znaju posebitosti svoje sredine i najbolje mogu pripremiti sve potrebno.

Počeci nastave na materinskom jeziku, koja se od školske godine 1991./1992. vodila kao projekt “Dodatna nastava na materinskom jeziku“ sežu u godinu 1972., kada su se u saveznoj pokrajini Vorarlberg po prvi put ponudili tečajevi tzv. srpskohrvatskog, slovenskog i turskog jezika. Nakon toga su ustrojene “Miješana povjerenstva” između Austrije i SFR Jugoslavije (1974.), odnosno između Austrije i Turske (1976.), kako bi se utvrdili okvirni uvjeti za školski projekt “Dodatna nastava na materinskom jeziku“.

Na temelju bilateralnih razgovora uvedena je u pojedinim saveznim pokrajinama dodatna nastava na materinskom jeziku, i to za djecu iz SFR Jugoslavije školske godine 1975./76., a za djecu iz Turske školske godine 1976./77. Nakon toga je ova nastava sukcesivno proširena i na ostale savezne pokrajine. Kao osnova za nastavu služili su nastavni planovi i udžbenici iz dotičnih matičnih zemalja, a nastava je od samog početka potpadala pod austrijski školski sistem. Nastavnici su po rotacijskom principu, stavljeni na raspolaganje od dotičnih država i trebali su se nakon četiri ili pet godina vraćati u svoju domovinu, pošto bi ih zamijenilo novo nastavno osoblje.

Prvenstveni cilj dodatne nastave na materinskom jeziku bio je da se djeci daje prilika *da njeguju i dalje razvijaju svoj materinski jezik, te stiču znanja o svojoj domovini kako bi nakon povratka u zavičaj bez poteškoća mogli nastaviti daljnje školovanje.*¹

Početni ciljevi dodatne nastave na materinskom jeziku došli su u opreku s razvojem realnosti u Austriji. Već sredinom osamdesetih godina je skoro 70% djece podrijetlom iz Jugoslavije i 42% djece iz Turske bila su rođena u Austriji.² Te društvene promjene kao i nove lingvističke spoznaje zahtijevale su preorijentaciju nastave na materinskom jeziku.

Godine 1992. dolazi do propisivanja stručnih nastavnih planova za nastavu materinskog jezika u svim općeobrazovanim obveznim školama (niša i viša osnovna škola, posebne škole s djecom s poteškoćama u razvoju i politehničku školu).³

Nadalje je u okviru novog nastavnog plana za I sekundarni stupanj, koji je stupio na snagu školske godine 2000./01. po prvi put donesen stručni sastavni nastavni plan materinskog jezika za niži stupanj gimnazije, koji je identičan s planom za višu osnovnu školu.⁴

Kod formuliranja nastavnog plana se potpuno odustalo od početne orijentacije na povratak djece u zemlju podrijetla.

Ciljevi nastave materinskog jezika su sada razvijanje obiju kultura te učvršćivanje dvojezičnosti. Putem nastave materinskog jezika se želi posebno poticati razvoj osobnosti i stvaranje identiteta učenika.

Iako u načelu postoji teorijska osnova za ustrojem bilo kojeg materinskog jezika u koliko postoji potreba i svi kadrovski preduvjeti te isplanirana radna mjesta, vidimo da to s hrvatskim jezikom i nije slučaj.

Ove školske godine su na općeobrazovanim obveznim školama i općeobrazovanim višim školama bili ponuženi slijedeći jezici: albanski, arapski, bugarski, kineski, kurdski, mađarski, makedonski, perzijski, poljski, rumunjski, slovački, slovenski, b/h/s (bosanski/hrvatski/srpski), španjolski i turski pri čemu daleko najveći dio otpada na tzv. bks i turski.

Pravo sudjelovanja imaju svi učenici čiji prvotni jezik nije njemački, bez obzira na njihovo državljanstvo, kao i učenici koji se u obitelji odgajaju dvojezično, također bez obzira na njihovo državljanstvo.

Na materinskom jeziku djeteta može se već na predškolskom stupnju ponuditi poticanje u okviru obvezujuće vježbe "jezik i govor" u trajanju od tri sata tjedno, paralelno uz nastavu, ili pak integrativno.⁵

U osnovnim školama (1. do 4. razred) i općim, posebnim školama za djecu s poteškoćama u razvoju (1. do 5. razred) nudi se nastava materinskog jezika kao neobvezujuća vježba, a u višim osnovnim školama, te na općim, posebnim školama za djecu s poteškoćama u razvoju (6. do 8. razreda) ili kao slobodan izborni predmet s ocjenjivanjem, ili kao neobvezujuća vježba bez ocjenjivanja u trajanju od dva do šest sati tjedno.⁶

¹ Council of Europe. U: Cinar (1998.), str. 28.

² Usp. Cinar (1998.), str. 38.

³ Usp. BGBl. 528/1992 i BGBl. 616/1992, zadnja izmjena u BGBl. 236/1997.

⁴ Usp. BGBl. II br. 133/2000 i BGBl. II br. 134/2000.

⁵ Usp. BGBl. 528/1992

⁶ Usp. BGBl. 546/1993 i BGBl. II br. 134/2000.

U nižim stupnjevima gimnazije nastava se materinskog jezika također može održati kao slobodni izborni predmet, ili kao nobvezujuća vježba i to u trajanju od 8 do 21 sat tjedno tijekom četiri godine, što znači, po školskoj godini, najmanje dva, a najviše pet ili šest sati tjedno.⁷

U politehničkim školama se nastava materinskog jezika može držati kao slobodni izborni predmet ili kao neobvezujuća vježba u trajanju od tri sata tjedno.⁸

Za viši stupanj gimnazije, te srednje i više stručne škole nije propisan nikakav odgovarajući nastavni plan, ali je ipak moguće ponuditi nastavu materinskog jezika u okviru školske autonomije. Nastava se odvija ili paralelno uz uobičajenu nastavu, ili integrativno, ili dodatno – posije podne. Poglavitito u bečkim osnovnim školama rade nastavnici iz bivše Jugoslavije i Turske zajednu u timovima s austrijskim učiteljima. U ostalim saveznim pokrajinama, te kod manje rasprostranjenih materinskih jezika prevladava oblik tečaja.

Kod neintegrativnog izvođenja nastave (oblik tečaja) vrijede isti brojevi za stvaranje i podjelu skupina kao kod slobodnih izbornih predmeta, odnosno neobvezujućih vježbi, pri čemu se primjenjuje za pokrajinske škole odgovarajući pokrajinski provedbeni zakoni, a za savezne škole jedinstven propis o potrebnom broju za podjelu skupina.⁹

Mogu se oblikovati također i skupine s učenicima različitih razreda, školskih stupnjeva i vrsta škola. U koliko bi broj prijavljenih učenika u gimnaziji bio nedovoljan za ustroj posebnog tečaja (čest slučaj u školama izvan Beča), mogu dotični učenici sudjelovati na tečaju u nekoj višoj osnovnoj školi, pri čemu se njihov broj ne uzima kod stvaranja skupine, ili kod podjele već postojeće skupine.

Nastavnike za nastavu materinskog jezika postavljaju i plaćaju austrijske školske vlasti. Već u školskoj godini 1998./99. imalo je 39% nastavnika materinskog jezika austrijsko državljanstvo, a ta tendencija uzimanja državljanstva je u stalnom porastu tako da primjerice 50% nastavnika materinskog jezika u Beču posjeduje austrijsko državljanstvo.¹⁰

Sve članice EU-e predviđaju u nekom obliku poticanje učenika u njihovom prvotnom govoru. Modeli koji se primjenjuju u pojedinim zemljama s dijelom znatno međusobno razlikuju, ali se u osnovi mogu razlučiti dva pristupa.

Konzularni tip nastave: Poticanje materinskog jezika počiva na bilateralnom sporazumu između zemlje podrijetla i zemlje prijema. Okvirni uvjeti variraju, već prema pojedinom sporazumu, ali uglavnom zemlja podrijetla preko veleposlanstva ili konzulata u suradnju s udrugama stavlja na raspolaganje potrebnu infrastrukturu i nastavnike. Zemlje prijema osiguravaju prostor te u većini slučajeva sudjeluju i plaćanju nastavnika. Države: Belgija, neke njemačke pokrajine, Francuska, Luksemburg, Portugal, Španjolska.

Integrirani tip nastave: Za poticanje materinskog jezika odgovornost snosi zemlja prijema, koja isto tako postavlja i plaća nastavnike. Država je dijelom obvezna da pri jednom određenom minimalnom broju ponudi nastavu materinskog jezika. Nastava se može održavati za vrijeme redovite nastave, ili izvan nje. U koliko su u jednoj skupini obuhvaćeni učenici različitih razreda/škola kako bi se dostigao minimalan broj, tada se nastava u pravilu odvija izvan uobičajenog školskog vremena. Države: Austrija, Danska, neke njemačke pokrajine, Finska, Grčka, Italija, Nizozemska, Švedska, Velika Britanija.

Austrija se dakle još od 1992. godine odlučila uvrstiti nastavu materinskog jezika u redovito školstvo. Po mišljenju Elfie Fleck, ponavećeg autoriteta za nastavu materinskog jezika u Austriji, integrirani tip nastave predstavlja značajan napredak. Ona ističe kako je to jasan znak prosvjetne politike, ali je isto tako svjesna da ponuda materinskog jezika u austrijskim školama koju pohađaju učenici iz 160 zemalja, s preko 200 materinskih jezika nije niti izdaleka kakva je primjerice u skandinavskim državama.

⁷ Usp. BGBl. II br. 133/2000.

⁸ Usp. BGBl. 616/1992, zadnja izmjena u BGBl. 236/1997.

⁹ Usp. BGBl. 86/1981 u pojedinim važećim inačicama.

¹⁰ Usp. bm.bwk (izdavač) Informationsblätter des Referats für interkulturelles Lernen, br. 5/99, str. 13.

Mag. Fleck često ističe kako je nadležnost zemalja podrijetla za nastavu materinskog jezika neefikasna pa čak i zastarjela. Na primjeru nastave hrvatskog jezika u Austriji koja je u potpunoj nadležnosti Ministarstva znanosti i kulture Republike Hrvatske, mogli bi se djelomično složiti s uvaženom gospodom Fleck.

Različita je sudbina hrvatskoga jezika kod hrvatskih iseljenika diljem svijeta, ovisi od kontinenta do kontinenta pa i od države do države. Važna je svakako i starost i brojnost naših iseljenika, kao i udaljenost od domovine. U svakom slučaju i hrvatski je jezik, kao i svaki drugi iseljenički jezik, ugrožen životnim prilikama u novoj sredini. Dinamičan ritam života i razumljiv dominantan pritisak mjesnoga jezika baca u sjenu iseljeničke jezike, pa tako i hrvatski.

U mnogim našim iseljeničkim zajednicama i obiteljima govorenje hrvatskim jezikom svedeno je na najmanju moguću mjeru, unutar stana ili kuće, na misi na hrvatskom jeziku, na ponekoj domovinskoj priredbi. Ali i ondje hrvatskim govore uglavnom stariji, dok mlađi većinom govore jezikom zemlje u kojoj su rođeni i u kojoj žive.

Povijest je ipak puna primjera gdje su hrvatski iseljenici ustrajno i s ljubavlju, unatoč svim pritiscima, i nakon 300 godina, čuvali i očuvali jezik staroga kraja, koliko god taj jezik s vremenom dobio svoje posebnosti, kao što je to jezik gradisčanskih Hrvata u Austriji, molizanskih u Italiji, karasevskih Hrvata u Rumunjskoj, Bunjevaca i Sokaca u Mađarskoj, Janjevaca na Kosovu... Jer jezik je iskaznica, poput imena, poput vjere i kulture. Zato svi iseljenici nastoje, s više ili manje truda, njegovati i čuvati materinski jezik, odnosno jezik staroga kraja. Zato je i danas vazno učiti i govoriti hrvatskim jezikom i u iseljeničkim prilikama, usprkos dominaciji mjesnoga jezika. Jezik se njeguje i uči na različite načine, a standardni su: dopunska nastava, tečajevi, vjerski susreti, vjeronauk, rad u kulturnim i sportskim udrugama, izleti u domovinu, posjeti i odmori u domovini.

Naši iseljenici, napose u europskim zemljama, još uvijek imaju solidno organiziranu Hrvatsku dopunsku školu. Od zemlje do zemlje, pa i od pokrajine do pokrajine u određenoj zemlji, to je uređeno drugačije, a na osnovi ugovora o kulturno-znanstvenoj suradnji dviju zemalja.¹¹

Nastavom hrvatskoga jezika i kulture prenosi se i njeguje hrvatsko kulturno i povijesno naslijeđe djeci hrvatskog podrijetla koja žive u bilingvalnoj ili multilingvalnoj sredini, što obuhvaća djecu hrvatskih državljana koji žive u zemljama Europske unije, djecu pripadnike hrvatske nacionalne manjine u susjednim zemljama i djecu iseljenika u prekomorskim zemljama.

Hrvatska nastava, osim jezikoslovlja, sadrži i stjecanje znanja o Hrvatskoj i njezinoj kulturi u širem smislu (hrvatskoj povijesnoj, kulturnoj i prirodnoj baštini, uključujući upoznavanje sa svakodnevnim životom i vrijednostima stanovnika Republike Hrvatske, ekonomske, političke te ostale sadržaje hrvatskog društva). Razvojem jezičnih kompetencija te usvajanjem hrvatske kulturne, povijesne i prirodne baštine hrvatska nastava pridonosi razvijanju osjećaja pripadnosti hrvatskoj kulturi i hrvatskoj domovini.

Istodobno je učenje hrvatskoga jezika i kulture sredstvo uspješnije interkulturalne komunikacije i razumijevanja u sredinama u kojima žive hrvatski građani.

Kurikulum hrvatske nastave u inozemstvu (NN 194/03.) temeljni je dokument kojim se ostvaruje hrvatska nastava u inozemstvu.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta organizira i financira hrvatsku nastavu potpuno ili djelomično u 20 država svijeta (Argentina, Austrija, Belgija, Crna Gora, Čile, Francuska, Italija, Irska, Luksemburg, Makedonija, Nizozemska, Norveška, Njemačka, Rumunjska, Rusija, Slovačka, Slovenija, Srbija, Švicarska, Velika Britanija) za oko 6.800 učenika, a nastavu izvodi 95 učitelja. Ministarstvo odabire i financira učitelje koji se upućuju na rad na temelju Pravilnika o uvjetima i postupku izbora učitelja za rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu (NN 41/09.)

¹¹ Batinić, isto

Uz hrvatsku nastavu u inozemstvu koju organizira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, u inozemstvu postoji hrvatska nastava integrirana u obrazovni sustav zemalja primateljica, koji organiziraju i provode obrazovne vlasti zemalja primateljica, te hrvatska nastava koju organiziraju hrvatske zajednice i katoličke misije u inozemstvu.

U državama u kojima žive pripadnici hrvatske nacionalne manjine nastava na hrvatskom jeziku organizirana je najčešće u sklopu redovnog obrazovnog sustava. Učitelji koji rade u tim sustavima imaju mogućnost sudjelovati na stručnom usavršavanju na seminaru koji organizira Agencija za odgoj i obrazovanje u ljetnim mjesecima u Hrvatskoj, a prema potrebama i mogućnostima organiziraju se i seminari u zemljama u kojima se nastava održava. Ministarstvo potporu održavanju nastave daje kupnjom knjiga i drugih nastavnih materijala, a u pojedinim državama uz odobrenje njihovih obrazovnih vlasti financira rad učitelja u cilju unaprjeđenja hrvatske nastave za potrebe hrvatske nacionalne manjine (Austrija, Crna Gora, Makedonija, Italija, Slovačka, Srbija, Rumunjska). Ministarstvo je 2010. godine u Austriju uputilo povjerenicu za obrazovanje, temeljem Programa suradnje u području kulture i obrazovanja između Republike Hrvatske i Republike Austrije za razdoblje od 2010. – 2012. godine.

Hrvatska nastava za potrebe hrvatskih iseljenika u prekomorskim zemljama najčešće je integriranog tipa ili se ostvaruje u sklopu katoličkih misija i hrvatskih zajednica (Australija, Kanada, SAD). Ministarstvo je 2010. godine uputilo učiteljicu hrvatskoga jezika i kulture u Australiju, koja je jednu školsku godinu bila stručna pomoć učiteljima i učenicima koji hrvatsku nastavu pohađaju u Victorian School of Languages u Melbourneu. Hrvatsku nastavu u Čileu te dijelom u Argentini organizira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

U pojedinim europskim zemljama (Danska, Švedska, Finska) hrvatska nastava je u potpunosti integrirana, organiziraju i financiraju je obrazovne vlasti zemalja domaćina.¹²

Brojni hrvatski građani žive i rade u Republici Austriji kao „gastarbajteri“ i najvjerojatnije će većim dijelom oni i njihova djeca tamo i ostati. Djeca, predstavnici druge i treće generacije pohađaju obvezne škole i brojne slobodno izabrane programe koje im nudi zemlja boravka.

Dio roditelja koji su svjesni značaja dopunske nastave hrvatskog jezika i kulture u očuvanju nacionalnog identiteta, uključili su djecu u takav oblik neobveznog obrazovanja. Neki iz egzistencijalno-objektivnih razloga, jer budućnost vide u svojoj domovini, a drugi iz kuturološko-socijalnih razloga jednostavno žele znanjem jezika i kulture očuvati i ojačati identitet zemlje podrijetla.

Hrvatska dopunska nastava je jedino mjesto gdje se sustavno uči hrvatski jezik, kultura i povijest. Fleksibilni programi koji su otvoreni i prilagođeni za svu djecu, bez obzira na njihove raznolike sposobnosti, različita jezična predznanja, interese i obrazovne potrebe, imaju mnogostruku važnost i korist za svoje polaznike:

Budući da djeca bez poduke sve više zaboravljaju svoj materinski jezik, a neki od njih ga nisu svladala niti na razini obiteljskog sporazumijevanja, dopunska nastava je nužna kako bi uklonila ovaj nedostatak. Svladavanje hrvatskog jezika i kulture je temelj očuvanja nacionalnog identiteta.

Oni koji svoju budućnost vide u svojoj domovini, bez poznavanja jezika imat će poteškoća s nastavkom školovanja.

Ako pak završe cjelokupno školovanje u inozemstvu, s manjkavim ili nikakvim poznavanjem hrvatskog jezika i kulture, teško će naći zaposlenje u Republici Hrvatskoj. Ako i nakon školovanja ostaju u Austriji, imat će prednosti ako svladaju hrvatski jezik i osnove nacionalne kulture. Naime, suradnja između Austrije i Hrvatske sve se više širi, posebno u

¹² Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske

gospodarstvu pa se sve više traži poznavanje i hrvatskog jezika za radna mjesta koja ostvaruju tu suradnju (trgovina, uvoz-izvoz, tehnološka suradnja, proizvodnja, turizam, mediji i dr.).

Hrvatske dopunske škole, kao i u ostalim europskim državama tako i u Austriji, nastale su 90-tih godina, odmah nakon prvih demokratskih promjena u Hrvatskoj. Osnivane su na naputak Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, te svekoliku podršku i pomoć hrvatskih kulturnih zajednica i hrvatskih katoličkih misija.

Svakako je značajan program mješovite komisije za suradnju Republike Hrvatske i Republike Austrije u području kulture, znanosti i prosvjete, za razdoblje 2001-2004. godine.

Pod zaglavljem «Nastava materinskog jezika na hrvatskom jeziku», obje strane pozdravljaju takav oblik dodatnog obrazovanja kao sredstvo za promicanje učenja jezika učenika kojima je njemački jezik drugi jezik. Austrijska strana priopćava da je u nastavi materinskog jezika, a ovisno o broju prijava i o mogućnostima mjesta u kojem se nalazi škola, moguće provesti jezično-etnički homogenu skupnu nastavu hrvatskog jezika i kulture. Izbor, zapošljavanje i plaćanje nastavnika za nastavu materinskog jezika u Austriji obavljaju nadležne vlasti Republike Austrije za školstvo. Nastavni materijali za nastavu materinskog jezika izradit će se dijelom u Austriji, a dijelom će se kupovati u Republici Hrvatskoj, pod uvjetom da su oni sukladni propisima austrijskih nastavnih programa.

Međutim stvarnost je nešto drugačija. Odnos prema dopunskom obrazovanju djece hrvatskih migranata je različita od pokrajine do pokrajine, od grada do školskog okruga. Austrijske vlasti i troma školska administracija sporo i teško mijenjaju nešto što su već ranije ozakonili, pa često puta još uvijek inzistiraju da se nastava izvodi u heterogenom nacionalnom sastavu i nude nama neprihvatljive jezične varijante. Zbog toga još uvijek moramo uporno uvjeravati osobe u nadležnim prosvjetnim institucijama da je hrvatski jezik poseban i samosvojan i da hrvatska djeca imaju pravo također na nastavu hrvatskog jezika.

Bez obzira na poteškoće, danas i nema pokrajine u Austriji gdje nije organizirana hrvatska dopunska škola, zastupljena različitim modelima, načinom organizacije i financiranja. Negdje je priznata od pokrajinskih ili lokalnih školskih vlasti (Gornja Austrija- Linz, Attnang- Puheim, Tirol), a negdje se izvodi u Hrvatskim katoličkim misijama.

U Innsbrucku se nastava odvija u gradskom prostoru i sufinancira se iz gradskog proračuna.

U Beču se redovito održava nastava u dvojezičnoj školi (njemački-hrvatski) i podupiru je fondovi Europske zajednice. U Salzburgu grad daje prostor ali nažalost još uvijek ne žele financirati hrvatsku nastavu. I dalje treba uporno tražiti i nastojati iskoristiti sve dostupne oblike i mogućnosti financiranja, kako na lokalnoj, tako i na pokrajinskoj i saveznoj razini.

Tamo gdje to nije moguće naše Ministarstvo će morati kao i dosada davati potporu u financiranju nastave (Mala hrvatska škola- Beč, škola u HKM- Linz).

Na poticaj Uprave za međunarodnu suradnju Ministarstva znanosti, obrazovanja športa, a u organizaciji Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beču je osnovana Koordinacija hrvatskih dopunskih škola u Austriji. Koordinacijom su ujednačeni kriteriji rada u nastavi koju polazi redovito oko tisuću učenika.

Svi dobivaju hrvatske školske knjižice ovjerene od strane našeg Veleposlanstva. Nužno je i dalje stalno raditi na povećanju polaznika hrvatskih škola jer na pojedinim područjima Austrije iz objektivnih razloga do sada nije bila organizirana.

Svi hrvatski učitelji uključeni u Koordinaciju rade po novom Kurikulu hrvatske domovinske nastave. Svaki učitelj planira, osmišljava i oraganizira rad u nastavi prema individualnim potrebama svojih učenika. Stručna sprema i radno iskustvo učitelja najčešće su nedovoljna kvalifikacija za rad u hrvatskoj dopunskoj školi i predstavljaju tek preusku specijalizaciju i kompetenciju za nove pedagoške izazove u radu s heterogenim grupama. Seminarima u domovini i u zemlji prijema, bogati metodičkim i praktičnim primjerima, te kvalitetnim predavačima povećat će se stručnost učitelja i kvaliteta nastave u dijaspori.

Hrvatska nastava u inozemstvu zaslužuje više pozornosti cijelog našeg društva, a posebno znanstvenika u obrazovanju jer se izvodi u posebno otežanim uvjetima daleko od matice domovine.

Postojeći sustav hrvatskih dopunskih škola djeluje već šesnaest godina i nije dovoljno znanstveno istražen fenomen.

Jezično usvajanje materinskog jezika mora se dakle dalje razvijati u školi. Ono se ne smije prekinuti, jer ne samo da zbog toga trpi ovladavnje materinskim jezikom, već i razvoj drugog jezika (njemačkog). Kod djece koja pripadaju jezičnim manjinama događa se upravo sljedeće:

Polaskom u školu razvoj se materinskog jezika manje više naglo prekida. Daljnje stjecanje materinskog jezika se u školi jedva ili nikako ne podupire. Djeca uče na drugom, stranom jeziku čitati i pisati. To ima za posljedicu da se niti prvi niti drugi jezik ne mogu u potpunosti razviti, jer se opismenjavanje i školska socijalizacija vrše na drugom jeziku, a ne na jeziku obitelji. Nastupa lom u jezičnom razvoju koji označavamo terminom polujezičnost.

Takvo nedostatno znanje materinskog i drugog jezika se često na prvi pogled ne može utvrditi.

Dotična djeca ne upadaju uopće u oči svojom kompetencijom u svakodnevnoj komunikaciji na drugom jeziku, u našem slušaju na njemačkom. Deficit se najčešće pokazuje tek mnogo kasnije, kada u školi u prvi plan stupe kognitivne jezične vještine, te treba na primjer baratati apstraktnim pojmovima. Jezične vještine, koje netko može dostići na drugom, stranom jeziku, bitnim djelom su ovisne o kvaliteti i razini znanja koje je dosego na materinskom jeziku.

Istraživanja su pokazala da su djeca koja polaze nastavu materinskog jezika uspješna ne samo u njemačkom jeziku nego i u drugim predmetima austrijske škole.

Literatura o bilingvizmu također govori u prilog nastave na materinskom jeziku:

učenje materinskog jezika u školi istovremeno s drugim jezikom ne sputava stjecanje jezičnih vještina na drugom jeziku, naprotiv; djeca koja kvalitetno komuniciraju materinskom jezikom lakše i brže usvajaju drugi i ostale jezike; sposobnost jezične analize, te kvalitet i kvantitet jezičnog usvajanja su kod dvojezične djece viši nego kod jednojezične; potiče se jezična kreativnost; to konačno vodi ka većoj toleranciji kod bilingvalnih ljudi i njihovoj umanjenoj sklonosti pretjeranom etnocentrizmu.

Integracija ne teče u jednom u jednom smjeru. Ona mora biti dvosmjerna i iskrena. Prihvaćena i od strane Austrijanaca i migranata, koji su ovdje našli svoju drugu domovinu. Ona ne smije biti prikrivena asimilacija, nego doista integracija sa svim ljudskim pravima koja uživaju žitelji Europske zajednice. Jedno od temeljnih prava jest svakako pravo dodatnog obrazovanja na materinskom jeziku. Kad su Hrvati u pitanju, to je hrvatski, a ne neke ponižavajuće varijante i mješavine jezika.¹³

Dakle, konzularnim tipom nastave gde Hrvatska izravno skrbi o plaći nastavnika, udžbenicima i pomagalima, u 21 zemlji svijeta obuhvaćeno je oko 7000 djece s kojima radi 95 nastavnika. U Austriji je takvom vrstom nastave obuhvaćeno oko 1000 učenika s kojima radi 12 nastavnika. Usprkos

¹³ www.kroat.at

velikoj zauzetosti Ministarstva znanosti, prosvjete i sporta Republike Hrvatske, razvidno je kako je to izrazito mali broj polaznika imajući u vidu ukupan broj djece školske dobi u izvandomovinstvu.

U Austriji živi oko 15 000 djece školske dobi hrvatskog podrijetla. Svjesni smo žalosne činjenice da ih zbog tretmana hrvatskog jezika u Austriji, jako malo pohađa integrirani tip nastave odnosno materinski jezik koji je, kao što je istaknuto, u potpunoj nadležnosti austrijskih školskih vlasti. Ako znamo da svega 500 djece pohađa nastavu materinskog jezika (i to na mjestima gdje je nastavnik izvorni hrvatski govornik), u Hrvatima neprihvatljivoj varijanti tzv. BKS jezika, dolazimo do jednostavne računice da je oko 13 500 djece školske dobi u Austriji potpuno izvan obrazovnog sustava, kako austrijskog tako i onog hrvatskog. Čak i uz pretpostavku da pola djece odnosno njihovih roditelja nisu zainteresirani za bilo koji oblik nastave hrvatskog jezika u Austriji, dolazimo opet do porazne brojke da oko 7 000 djece odnosno njihovih roditelja ne ostvaruju svoje temeljno pravo u Austriji.

Anketa koju provodi Hrvatski svjetski kongres u Austriji pokazuje da nikako nije stvar u nezainteresiranosti roditelja za nastavom hrvatskog jezika u Austriji. Upravo suprotno. Veliko zanimanje postoji, ali očito plaćamo danak dvadestogodišnjeg nerazjašnjenog statusa i položaja hrvatskog jezika u Austriji te svojevrsne financijske nemoći Hrvatske da se u većoj mjeri uključi u rješavanje problema.

Hrvatskom svjetskom kongresu u Austriji su znani veliki naponi MZOS-a, i svjestan je da je teško očekivati s obzirom na financijsku situaciju u Hrvatskoj, kako će Ministarstvo otvarati nova nastavna mjesta i slati u Austriju još veći broj učitelja hrvatskog jezika.

I tako dok Hrvati s pravom bojkotiraju nastavu tzv. BKS jezika jer ih se time želi staviti pod krinkom tobožnje integracije u potpuno neprihvatljive okvire, a Hrvatska nije u mogućnosti intenzivirati konzularni tip nastave kroz Hrvatsku dopunsku školu, za posljedicu imamo stanje koje doista nikome ne odgovara.

Doista, može li ovo dvadestogodišnje jezično stanje odgovarati Austriji, zemlji koja je toliko dobroga načinila Hrvatskoj posebice u vremenu Domovinskog rata prigrlivši tolike prognane i izbjegle? Austrija kao da nije svjesna da stalnim naglašavanjem i poturanjem tzv. BKS-a, u mnogome omalovažava Hrvate u Austriji koji su u mnogo čemu primjer sjajne integracije u svim porama života u Austriji. Zvuči neshvatljivo da se zanemaruju temeljne potrebe tako velike populacije od gotovo 200 000 Hrvata u Austriji. Držimo kako austrijska strana treba preispitati svoje ukorijenjene stavove jer ako u nastavi tzv. bosansko-hrvatskog-srpskog jezika sa svega 4,5% sudjeluju djeca hrvatskog podrijetla, nije li to alarmantan pokazatelj kako tu nešto nije u redu? Mogu li se austrijske školske vlasti hvaliti nastavom BKS-a i svrstavati je kao najuspješniju i najbrojniju ponudu materinskog jezika u Austriji, ako je ona tako krnja i ne predstavlja realno stanje? Zar je moguće da u obrazovnom sustavu jedne zemlje imamo jezik koji nigdje u svijetu pa niti u matičnim zemljama nije priznat? Hrvatski jezik se predaje u mnogim zemljama svijeta, na 90 sveučilišta, ali nigdje kao BKS jezik!

Ako nam s nametnutim oblikom i imenom jezika u Jugoslaviji nije bilo dobro, i ako je to bio jedan od razloga raspada bivše savezne države, treba se odlučno usprotiviti pokušaju da se Hrvatima opet nametne jaram nekoga zajedničkog i jedinstvenog jezika.

Savezna pokrajina	Rezultat
Gradišće	-
Koruška	96
Donja Austrija	84
Gornja Austrija	545
Salzburg	237
Štajerska	273
Tirol	298
Vorarlberg	-
Beč	497
UKUPNO	2030

Rezultati provedbe prve faze ankete u projektu Hrvatski je naš izbor po Saveznim pokrajinama.
 Napomena: U Gradišću nije provedena anketa jer se tamo nastava hrvatskog jezika odvija po dvojezičnom programu zbog statusa gradišćanskih Hrvata kao manjine, dok u Vorarlbergu nisu obrađeni rezultati anketiranja.